

L'EXCLAUSTRACIÓ DE RELIGIOSOS DE L'ANY 1835

JOAN PORTET I PUJOL

Vic va obtenir en el segle XIX el renom de ciutat levítica pel nombre d'edificis religiosos i d'eclesiàstics que allotjava. Quan s'inicià la revolució liberal, el clergat vigatà s'arrenglerà majoritàriament al costat dels defensors de l'Antic Règim i en patí les conseqüències. L'article analitza l'exclaustració dels regulars de la ciutat en el marc dels fets revolucionaris de l'estiu de 1835, durant la Primera Guerra Carlina. La població de Vic estava molt dividida políticament i comptava amb un nucli liberal prou nombrós i decidit, però la principal amenaça contra els convents varen constituir-la els milicians forasters més radicalitzats.

Paraules clau: Exclaustració; Primera Guerra Carlina; Persecució religiosa; Ordes religiosos.

Vic became renowned in the 19th century as a clerical city for the number of churches and other religious buildings it housed. When the Liberal revolution broke out, the majority of the clergy of the city sided with the defenders of the Ancien Régime, and suffered the consequences. The article analyses the suppression of the monastic houses of the city in the context of the revolutionary events of the summer of 1835, during the First Carlist War. The population of Vic was deeply divided, politically speaking, there being a substantial number of determinedly Liberal supporters. However, the main threat to the monasteries and convents came from the more radical militias from outside the city.

Keywords: *Suppression of monasteries; First Carlist War; Religious persecution; Religious orders.*

Els antecedents polítics

En el procés de desmantellament de les estructures de l'Antic Règim els revolucionaris liberals van topar amb l'oposició frontal de la majoria de l'estament eclesiàstic, que se sentia agredit per la supressió dels seus privilegis i pel fet de veure combatuda la seva tradicional influència social. El clergat regular va ser especialment bel·ligerant perquè era el principal afectat per les mesures desamortitzadores que propugnava el liberalisme.

Els frares eren malvistos per bona part de les capes populars perquè eren considerats com una classe improductiva que no donava exemple d'austeritat i de pobresa evangèlica. Tot i que existien diferències importants en el nivell de renda entre les comunitats monàstiques, algunes de les quals eren grans propietàries agrícoles i exercien la jurisdicció senyorial, els regulars, en general, tenien fama de donar-se bona vida i la funció assistencial que realitzaven els convents en forma d'almoines, atenció hospitalària o olles públiques no era suficient per combatre'n el descrèdit. A més a més, els liberals els consideraven com un enemic a abatre pel suport econòmic que donaven a la causa absolutista i per la influència que exercien sobre els fidels des de la trona i el confessionari.

En els inicis de la guerra carlina el Govern isabelí presidit per Martínez de la Rosa, en el seu afany de no moure's del «*justo medio*» polític, va mantenir una actitud de moderació en relació al clergat, malgrat l'hostilitat que aquest li demostrava majoritàriament. La seva actuació es limità a crear una Junta per a la reforma eclesiàstica i a demanar als prelats que indiquessin als religiosos sota la seva dependència que no exercissin la seva influència sobre els fidels per posar-los en contra de les autoritats i a favor de la revolta carlina. En relació als regulars, el 26 de març de 1834 ordenà la supressió dels convents on es fessin juntes clandestines, es fabriquessin armes o es produïssin fugides de frares que no fossin comunicades a l'autoritat abans de vint-i-quatre hores o que afectessin una sisena part de la comunitat; i el 22 d'abril prohibí l'entrada de novicis a les comunitats monàstiques.¹ Mentre progressava la revolta carlina, aquesta poc contundent actuació governamental contra els frares, que la *vox populi* assenyalava com a principals factors dels sublevats, exasperava les capes populars liberals, que eren les que patien més directament els efectes de la crisi econòmica provocada per la guerra i esdevenien carn de canó com a integrants dels cossos francs de voluntaris o de la Milícia Urbana mobilitzada. El primer esclat d'ira popular contra els convents es produí a Madrid el 17 de juliol de 1834, en el moment àlgid de l'epidèmia de còlera que delmava la capital de la monarquia, però caldria esperar encara un any perquè s'estengués la fúria anticlerical en el marc d'una onada revolucionària que començà esbravant l'odi contra els frares, però que tenia com a objectiu principal fer caure el Govern que es mostrava incapaç de derrotar els carlins i frenava la implantació del liberalisme.

La consolidació carlina al País Basc i Navarra, com a conseqüència de la victoriosa campanya de Zumalacárregui, i la signatura del conveni d'Elliot, l'abril de 1835, que considerava presoners de guerra els carlins capturats i reconeixia implícitament a nivell internacional que els membres de les forces de don Carles eren soldats i no facciosos, provocà un clima de gran excitació contra el gabinet ministerial, que tancà les corts de l'Estatut Reial per tal d'evitar els atacs de l'oposició política liberal progressista. França rebutjà la petició d'ajut militar formulada pel Govern espanyol i Martínez de la Rosa, totalment desprestigiada, dimití a principis de juny. El seu substitut, el comte de Toreno, va haver de fer front a la guerra i a l'agitació revolucionària.

El 5 de juliol, a Saragossa, després del fracàs d'un pronunciament a favor de la Constitució de 1812, grups de milicians urbans i membres de les classes populars, que protestaven contra l'empresonament dels insurrectes, van escampar-se per la ciutat buscant els absolutistes més significats. Algunes cases van ser saquejades i s'incendiaren dos convents. Un total de deu frares i un funcionari de correus van morir com a conseqüència dels atacs.² La notícia es va estendre ben aviat i alguns

1. GARCIA ROVIRA, Anna M. *La revolució liberal a Espanya i les classes populars*. Vic: Eumo Editorial, 1989, p. 59.

2. PIRALÀ, Antonio. *Historia de la Guerra Civil y de los partidos liberal y carlista*. Madrid: Turner/Historia 16, 1984, vol. II, p. 124-126; GARCIA ROVIRA, Anna M. *Op. cit.*, p. 254-257.

dies més tard van esclatar bullangues a Reus i Barcelona, les dues principals ciutats catalanes.

A Reus, com en les altres poblacions liberals del Principat, havia anat creixent l'animadversió envers el clergat, evidenciada durant els carnivals de 1834 i 1835, en el transcurs dels quals s'havia fet burla dels frares i de la Inquisició.³ L'espurna que va atiar el foc contra els regulars va ser la notícia que el dia 19 de juliol alguns milicians que tornaven a la població des del destacament d'Arnes havien estat brutalment assassinats per una partida carlina, en la qual, es deia, hi havia diversos frares que s'havien distingit en els actes de crueltat executats contra les víctimes.⁴ Aquest fet inflamà els ànims i la nit del dia 22 de juliol s'atacaren els convents de la ciutat i es passà a degolla els frares, al crit de «morin los caps pelats».⁵ Tres dies després, a Barcelona, arran d'un fet tan banal com el d'uns toros que havien sortit massa mansos en la cursa de la festa de Sant Jaume, es va iniciar una bullanga a la tarda, a la plaça de braus, que culminà a la nit amb la crema de convents.

A la capital del Baix Camp van morir vint-i-un frares i a la del Principat, setze. Els avalots van ser protagonitzats per un conglomerat heterogeni format per milicians urbans, dones, gent jove de diferents estrats socials i alguns forasters.⁶ Els atacs als convents van ser obra d'una minoria, però la major part de la població se'ls mirà sense fer res per aturar-los. El mateix dia que cremaven els convents barcelonins, el govern, per apaivagar l'hostilitat contra els regulars, ordenà el tancament de les comunitats amb menys d'una dotzena de professors i la supressió de la Companyia de Jesús.⁷ Aquestes mesures no eren suficients per aturar la revolució que es desencadenava i, a més a més, arribaven massa tard. Entre el 22 de juliol i els primers dies d'agost van ser incendiats a Catalunya una quinzena d'edificis de regulars i molts altres van ser assaltats i saquejats. Tot i que l'actuació decidida de les autoritats locals va salvar de l'atac un bon nombre de cenobis, es va produir una exclaustació generalitzada dels religiosos.⁸

Els regulars vigatans

El juliol de 1835, abans que s'iniciés a Catalunya l'onada revolucionària, a Vic hi havia vuit comunitats masculines i tres de femenines. Els convents de frares

3. ANGUERA, Pere. *Menjapellans, conservadors i revolucionaris*. Reus: Centre de Lectura, 1991, p. 30 i 43.

4. Tot i que aquest incident és el que la major part de les obres publicades assenyalen com a desencadenant de la bullanga contra els convents reusencs, algun historiador considera que el principal motiu de l'atac va ser el descobriment d'una conspiració carlina a la ciutat, en la qual hi havia implicats set frares del convent de Sant Francesc (SANTIRSO, Manuel. *Revolució liberal i guerra civil a Catalunya*. Lleida: Pagès editors, 1999, p. 151-152).

5. OLLÉ ROMEU, Josep M. *Les bullangues de Barcelona durant la Primera Guerra Carlina*. Tarragona: Edicions El Mèdol, 1993-1994, vol. I, p. 78.

6. OLLÉ ROMEU, Josep M. *Op. cit.*, vol. I, p. 83; GARCIA ROVIRA, Anna M. *Op. cit.*, p. 260-261.

7. GARCIA ROVIRA, Anna M. *Op. cit.*, p. 59.

8. GARCIA ROVIRA, Anna M. *Op. cit.*, p. 295.

eren: Nostra Senyora del Carme (carmelites calçats), Sant Josep o Sant Jeroni (carmelites descalços), Verge del Remei (franciscans), Caputxins, Sant Domènec (dominics), Verge de la Mercè (mercenaris calçats), Trinitaris (trinitaris descalços) i Oratori de Sant Felip Neri (felipons); els de monges eren: Santa Clara (dominiques calçades), Santa Teresa (carmelites descalces) i Presentació o Davallades (carmelites calçades).⁹ Fora de la ciutat només hi havia un cenobi en tota la comarca d'Osona, el de franciscans de Sant Tomàs de Riudeperes. Vic era, després de Barcelona, la població de Catalunya on hi havia més convents;¹⁰ tanmateix, com veurem tot seguit, la proporció entre regulars i habitants era clarament superior a la capital osonenca.

Barraquer, en el seu estudi sobre els ordes religiosos a Catalunya, dóna el nombre de membres que integraven cinc de les comunitats religioses masculines de Vic, que sumaven un total de cent un frares, als quals s'haurien d'afegir els que pertanyien als convents del Carme i del Remei, dels quals no proporciona dades, i els sis o set religiosos que es creia que hi havia a l'Oratori de Sant Felip Neri, que pertanyia al clergat secular.¹¹ Si tenim en compte que Vic tenia 10.826 habitants, segons el padró de 1832-1833, a la ciutat hi havia, pel cap baix, un frare per cada cent ànimes. A Barcelona, en canvi, hi havia un frare per cada dos-cents cinquanta veïns, ja que la seva població aproximada era d'uns 200.000 habitants i hi vivien cap a vuit-cents religiosos.¹²

A nivell patrimonial, el clergat regular vigatà no destacava per la seva riquesa, molt inferior comparativament a la del clergat secular, encapçalat pel Capítol de la Catedral i l'església de la Pietat. Els convents osonencs posseïen catorze finques urbanes i 408,5 quarteres de terra, repartides en quaranta-tres finques rústiques, que representaven només el 15,2 % del total de les terres eclesiàstiques, per bé que eren d'una qualitat superior a la mitjana comarcal, ja que estaven situades majoritàriament al cor de la plana de Vic, on el terreny és més apte per al conreu. Aquest patrimoni estava repartit d'una manera desigual entre els diferents ordes. Les comunitats que tenien més propietats eren els carmelites calçats, els dominics i els mercenaris; els trinitaris, els caputxins i els felipons disposaven de molt poques finques, i els carmelites descalços i els franciscans tenien el convent com a únic bé immoble.¹³

9. PONCE, Santi. «Les propietats de l'església osonenca i la desamortització del segle XIX». A: FIGUEROA, Jordi (ed.). *Osona i Catalunya al segle XIX. Estudis d'història*. Vic: Eumo Editorial, 1990, p. 120.

10. BADOSA, Elisa. «Aspectos cuantitativos de la desamortización en la ciudad de Vic». Separata de *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolo*, vol. IV, Barcelona, 1974.

11. El nombre de frares per convent era el següent: Verge del Remei, 35; Verge de la Mercè, 14; Caputxins, 34; Sant Jeroni, 8, i Trinitaris, 10 (BARRAQUER, Cayetano. *Los religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo XIX*. Barcelona: Imprenta de Francisco J. Altés y Alabart, 1915-1917, vol. III, p. 480 i 520, i vol. IV, p. 9, 223, 293, 329 i 331).

12. Els regulars censats a Barcelona, segons Revuelta, eren 786; Ollé, en canvi, quantifica entre 800 i 900 els religiosos de la ciutat (REVUELTA, Manuel. *La exclaustación (1833-1840)*. Madrid: Biblioteca de Autores Cristianos, 1976, p. 294; OLLÉ ROMEU, Josep M. *Op. cit.*, vol. I, p. 93).

13. PONCE, Santi. *Op. cit.*, p. 119-124.

Els regulars de Vic eren majoritàriament contraris al liberalisme. Durant l'època del Trienni constitucional es van suprimir quatre convents i la Secció de Vigilància de l'Ajuntament, integrada per destacats liberals de la ciutat, considerava que en dos dels que havien quedat oberts, el de caputxins i el de franciscans, s'hi havia iniciat la facció de mossèn Anton Coll i s'hi donava refugi i protecció als facciosos.¹⁴ Tanmateix, no tots els frares eren partidaris de l'absolutisme. El dominic Silvestre Puig va ser regent de la càtedra de la Constitució i un dels acusats de complicitat en la causa oberta per l'assassinat del bisbe Strauch.¹⁵ L'any 1834, un cop secularitzat, el sotsdelegat general de policia de Catalunya deia d'ell que era «*ecsaltadísimo en ideas liberales, habla mucho sobre gobierno, y hasta de republica*».¹⁶

El clergat vigatà donà suport a l'aixecament dels Malcontents, l'any 1827. El bisbe Corcuera encoratjà la revolta i el canonge Corrons formà part de la Junta de Manresa. Els principals conspiradors de la ciutat es reunien, com durant el Trienni constitucional, al convent dels caputxins. Un dels membres d'aquest convent, fra Miquel de Vic, participà directament en la trama insurreccional i altres regulars es distingiren per la seva oratòria religiosa exaltada, especialment el dominic P. Puig, els franciscans Ginés, Palau i Solà, i el sacerdot Francesc Mora, de l'oratori de Sant Felip Neri.¹⁷

En començar la guerra carlina alguns convents tornaren a ser centre de conspiracions i les autoritats isabelines extremaren la vigilància sobre els regulars. El desembre de 1833 el frare franciscà gironí Josep M. Griber, lector jubilat, va haver de passar a residir per ordre del capità general Llauder al convent de Sant Tomàs de Riudeperes i es donaren instruccions a la sotsdelegació de policia de Vic perquè fos vigilada la seva conducta, ja que l'opinió d'aquest religiós no era «*de las mas decididas por la justa causa de la legitimidad*».¹⁸ Aquest mateix mes es van interceptar set cartes amb notícies falses sobre l'alçament carlí, escrites per un lector dels caputxins de Cervera, una de les quals anava adreçada al convent del mateix orde de Vic.¹⁹ El gener de 1834 s'ordenà la intervenció de la correspondència de fra Jeroni de Barcelona, guardià d'un dels convents vigatans, i l'ocupació de tots els papers sospitosos.²⁰ A mitjan abril es descobrí una trama insurreccional que s'estava preparant a la rectoria de Vespella, finançada, segons un confident del governador de Vic, pel clergat de la ciutat, representat pel coma-

14. FIGUEROLA, Jordi. *Església i Societat a principis del segle XIX*. Vic: Eumo Editorial, 1988, p. 39 i 57.

15. FIGUEROLA, Jordi. *Op. cit.*, p. 30.

16. Arxiu Municipal de Vic (AMV), lligall «Policia. Correspondencia 1834-1835», plec «Mes de Enero 1834. Correspond^a con la Subdn. Gral.», carta núm. 7.

17. PIRALA, Antonio. *Op. cit.*, vol. I, p. 69-70 i 86-89; TORRAS ELIAS, Jaime. *La guerra de los Agraviados*. Barcelona: Publicaciones de la Cátedra de Historia General de España, 1967, p. 104-105.

18. AMV, lligall «Policia. Correspondencia 1832-1833», plec «Correspondencia amb particulars 1833», carta del sotsdelegat de policia de Girona i el seu partit, datada el 20-XII-1833.

19. *Fastos Españoles o Efemérides de la Guerra Civil desde octubre de 1832*. Madrid: Imprenta de D. Ignacio Boix, 1839-1840, vol. II, p. 299-300.

20. AMV, lligall «Policia. Correspondencia 1834-1835», plec «Mes de Enero 1834. Correspond^a con la Subdn. Gral.», ofici núm. 4, del 14-I-1834.

nador del convent de la Mercè i per un dels frares d'aquesta comunitat, germà del rector de la parròquia esmentada i d'un dels caps de partida implicats en el projecte de revolta. Entre els conspiradors s'utilitzava l'expressió «voler fer-se frare» per donar a entendre que pretenien alçar-se contra la reina.²¹

Alguns regulars manifestaven públicament la seva desafecció a la causa d'Isabel II. El franciscà del Remei Jaume Prat, predicador de Quaresma a la vila de Centelles, va clamar contra els excessos de llibertinatge i impietat que patia l'Església i va fugir del seu convent mentre s'instruïen diligències judicials contra ell.²² Un altre predicador, el mercenari Pere Nolasc Tenas, va ser desterrat pels seus sermons.²³

El juny de 1835 va ser tancat per ordre de Llauder el convent franciscà de Sant Tomàs de Riudeperes, per la seva activitat conspiradora i la seva possible relació amb la deserció i unió a les partides carlines dels quintos de Folgueroles.²⁴ A finals d'aquest mes van fugir dos frares mercenaris de Vic, que havien de traslladar-se a Barcelona.²⁵

S'ha de dir, però, que no totes les comunitats ni tots els religiosos van tenir la mateixa actitud envers el Govern isabelí. Alguns priors van col·laborar amb les autoritats i procuraren mantenir-hi bones relacions. El prior dels carmelites descalços va lliurar a Pere Munt una carta adreçada a un dels seus frares, incitant-lo a fugir del convent, i el dels dominics va rebre el reconeixement del consistori vigatà pels serveis prestats en els actes de la jura d'Isabel II i en les juntes de Sanitat i de festes en honor del capità general.²⁶

Vic abans de l'esclat de la revolució de juliol

A Vic, a més a més dels convents, hi havia la Catedral, una trentena d'esglésies i capelles, el Palau Episcopal i el Col·legi Tridentí o Seminari.²⁷ Aquesta concentració d'edificis religiosos i d'eclesiàstics, que ha valgut a la capital osonenca la qualifica-

21. PORTET I PUJOL, Joan. «El primer carlisme a Osona. Conspiracions, aixecaments i partides (1833-1835)». A: SEGURA I MAS, Antoni (dir.). *El carlisme i la dona. V Seminari d'Història del Carlisme organitzat per la Fundació Francesc Ribalta i celebrat a Solsona els dies 13 i 14 de març de 1998*. Solsona: Fundació Francesc Ribalta, 1999, p. 113 i 117.

22. PORTET I PUJOL, Joan. «El primer carlisme a Osona...», p. 117.

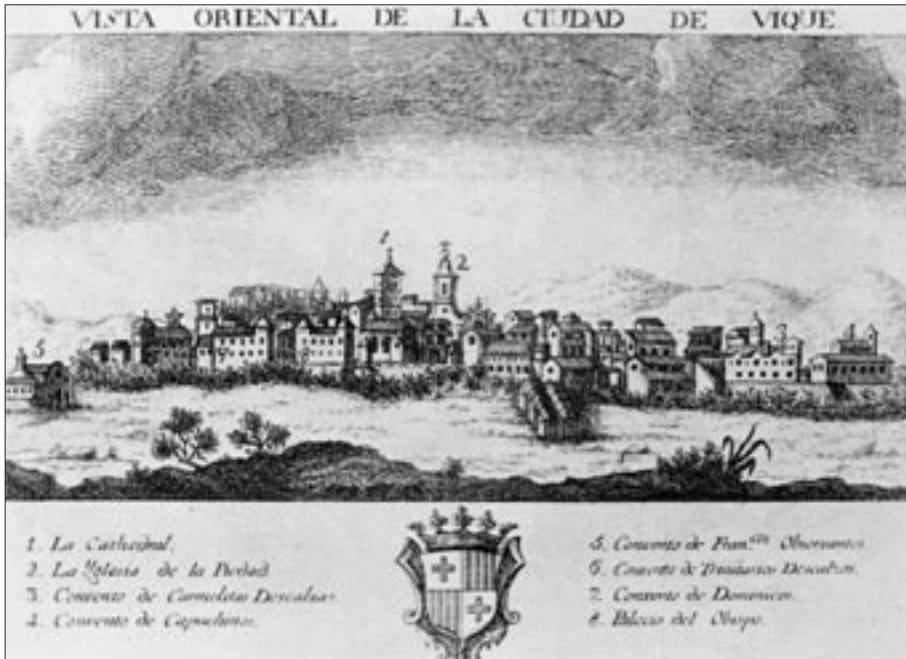
23. BARRAQUER, Cayetano. *Op. cit.*, vol. IV, p. 9.

24. Arxiu de la Vegueria de Vic (AVV), lligall «Processos civils 1835», quadern «Espediente formado por el Sor. Alcalde mayor de esta Ciudad á virtud del oficio del Exmo. Sor. Capitan General de este Exercito y Principado que lo encabeza p^a cerrar el Convento de Sto. Tomas de la orden de Sn. Franco, situado en la Parra. de Sn. Martin de Riudeperas y que los Religiosos que lo ocupan pasen á Barcelona á disposicion del Superior de dha. orden».

25. Arxiu de l'Audiència Territorial de Barcelona (AATB), llibre «Sala 3^a. Registros criminales. Año 1836 á 1844», Vic, gener 1836.

26. AVV, lligall «Processos criminales 1834», quadern «Vich año 1834.- Diligencias formadas en averiguacion del Autor de una Carta suversiva dirigida al Rvdo. P. Fr. Jose de San Francisco Carmelita descalzo de esta Ciudad»; AMV, llibre «Acuerdos 1830 á 1837. Libro 49», acta del 18-V-1835.

27. PONCE, Santi. *Op. cit.*, p. 137.

Els principals edificis religiosos de Vic, segons l'*Atlante español* de Bernat Espinalt (1783).

ció de levítica, donava una particular fisonomia a la ciutat i influïa en el tarannà de la societat vigatana. L'Església exercia un fort ascendent sobre la població, però també existia un anticlericalisme latent en sectors minoritaris radicalitzats.

La ciutat estava molt dividida políticament. Tot i que una bona part dels seus habitants simpatitzava amb les idees absolutistes, hi havia un nucli liberal prou important i decidit. La capital osonenca va ser la primera població del Principat a proclamar la Constitució l'any 1820²⁸ i durant l'època del Trienni constitucional comptà amb una Milícia Nacional voluntària que aplegà prop de tres-cents homes.²⁹ Mort Ferran VII, tan bon punt s'inicià l'alçament carlí les autoritats isabelines van crear un batalló de Milícia Urbana per mantenir l'ordre a la població, donar suport a l'exèrcit en la persecució de les partides sublevades i evitar que els absolutistes tornessin a ensenyorir-se de la ciutat, com s'havia esdevingut durant l'aixecament dels Malcontents.

28. FELIU I MONTFORT, Gaspar. «La caiguda de l'Antic Règim. El regnat de Ferran VII». A: SOBREQÜÉS, Jaume (dir.). *Història de Catalunya del segle XVII fins als nostres dies. Continuació de la Història Nacional de Catalunya d'Antoni Rovira i Virgili*. Bilbao: Editorial La Gran Enciclopedia Vasca, 1981, vol. X, p. 25.

29. En relació a la milícia liberal vigatana, vegeu PORTET I PUJOL, Joan. *La Milícia Nacional de Vic durant la Primera Guerra Carlina*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 2003.

La Milícia local tenia un paper important a Vic, ja que la ciutat disposava d'una guarnició de tropa reduïda, tot i ser un punt de pas de les columnes de tropa en el seu trànsit cap a les zones de muntanya per on es movien els carlins. La força urbana estava formada majoritàriament per artesans i menestrals, «pobres i simples jornalers», segons la terminologia de l'època, perquè eren persones que depenien del seu treball diari. Contràriament al que es va esdevenir a altres ciutats, on es va fer una crida pública perquè s'allistessin voluntaris, a Vic els milicians van ser inscrits en la força ciutadana per una comissió formada per regidors i majors contribuents, amb l'objectiu de comprometre en la defensa del tron d'Isabel II tants homes com fos possible, encara que en alguns casos fossin allistats en contra de la seva pròpia voluntat. Per això, la Milícia Urbana, que comptava amb una força de més de sis-cents homes, tenia una composició política molt heterogènia. A les seves files hi havia liberals de totes les tendències i, fins i tot, milicians procarlins. Aquesta divisió política provocava tensions entre els milicians progressistes i radicals i els considerats poc decidits en la defensa de la causa isabelina. Els caps i oficials pertanyien a les classes benestants de la ciutat i eren majoritàriament liberals d'ordre, tan enemics de l'absolutisme carlí com del radicalisme democràtic dels sectors liberals exaltats.

Existia a la ciutat una hostilitat manifesta entre els milicians més combatius i els regulars, que arribà a provocar algun incident, com el que es produí a primers de març de 1835 quan un frare franciscà insultà grollerament un urbà que feia la guàrdia de la presó.³⁰ Tot i això, la principal amenaça contra els religiosos no procedia dels elements exaltats de la Milícia local, que eren minoritaris i difícilment podien arrossegar els seus companys d'armes a una acció contra els convents, sinó dels milicians forasters acantonats a Vic o de pas per la ciutat, particularment dels miquelets del batalló de tiradors d'Isabel II que operaven per terres osonenques, ja que eren força indisiplinats i estaven molt radicalitzats políticament. El fet que els convents del Carme, de la Mercè i de Sant Josep fossin habilitats per servir parcialment com a casernes complicava encara més la situació, ja que obligava la tropa i els frares a mantenir una difícil convivència.³¹

Les autoritats civils vigatanes eren clarament isabelines, però políticament temperades. Segons Barraquer, el coronel Pere Munt, governador militar i polític de la ciutat, era un home religiós que durant la Guerra del Francès canvià la sotana de seminarista per l'uniforme i, en l'època del Trienni constitucional, com a governador de Manresa, va salvar molts eclesiàstics i es comprometé seriosament intentant facilitar la fugida al bisbe de Vic, Raimon Strauch, que acabà sent afusellat per ordre del general liberal Rotten.³² L'Ajuntament estava format majoritàriament per liberals moderats i exercia un estret control sobre la Milícia Urbana, afavorit pel fet que tres regidors i un diputat formaven part de la seva

30. AMV, lligall «Urbans 3er. Lleuger. Ronda Fixa. 1831-40», quadern «Correspondencia», carta del 5-III-1835.

31. AMV, llibre «Acuerdos 1830 á 1837. Libro 49», actes del 4-VII-1834, 31-X-1834, 5-XI-1834 i 26-III-1835; llibre «Ordenes y Cartas á la Ciudad. 1835. 80», carta del 26-V-1835.

32. BARRAQUER, Cayetano. *Op. cit.*, vol. III, p. 480-481.

oficialitat.³³ Malgrat el suport que es donava als carlins des d'algunes comunitats religioses, les autoritats locals no estaven disposades a encoratjar ni a permetre l'esclat d'una bullanga d'imprevisibles conseqüències.

El 3 de juliol, poc abans de l'inici del moviment revolucionari a Catalunya, va morir el bisbe Corcuera i la jerarquia eclesiàstica vigatana va quedar en una situació precària, ja que el govern provisional de la diòcesi va recaure en els vicaris capitulars Francesc Martí i Pau Coll, que, com el prelat difunt, no gaudien de la confiança del Govern.³⁴

L'exclaustració

A les nou de la nit del 26 de juliol el governador Munt va tenir coneixement que s'havia difós per la ciutat la notícia de la crema de convents de Reus i de la matança de frares. Tot i que es mantenia la tranquil·litat pública, Munt va convocar una sessió extraordinària de l'Ajuntament, amb l'assistència de l'alcalde major, José Balmaseda, i del comandant del batalló de la Milícia Urbana, Joaquim de Codina, per prendre les mesures preventives que es consideressin necessàries *«por si desgraciadamente se conmoviesen los asesinos con la noticia de tan desagradables ocurrencias»*.³⁵ Els reunits van manifestar al governador que *«por ningun pretexto se humillarían á transigir con los perturbadores del publico reposo»* i es mostraren decidits a sostenir el seu compromís *«de mantenerse fieles á los principios de orden y moderacion qe. constantemente han profesado, y de conservar á toda costa la publica seguridad»*.³⁶ La corporació acordà augmentar el nombre d'urbans del reforç nocturn, que se situava en el principal de la plaça, per tal de formar patrulles que recorreguessin els carrers contínuament, encapçalades per les mateixes autoritats congregades i alguns oficials de la Milícia local.³⁷

La ciutat va romandre en calma durant la nit i el matí del dia 27. Cap a les dues de la tarda d'aquest dia es va saber la nova dels desordres i els atacs contra els convents que s'havien produït a Barcelona el dia 25.³⁸ Munt, per tractar de les mesures que podrien adoptar-se per mantenir la seguretat a la població i tranquil·litzar els religiosos dels convents, que estaven temorosos, va convocar de nou, en una sessió extraordinària de l'Ajuntament, les mateixes autoritats

33. PORTET I PUJOL, Joan. *La Milícia Nacional de Vic...*, p. 117-118.

34. Arxiu Capitular de Vic (ACV), «Liber XXIII. Secrets. á 28 Januar 1820 ad 24 desembris 1836», acta del 20-IX-1836; CASANOVAS, Ignasi. *Balmes. La seva vida. El seu temps. Les seves obres*. Barcelona: Biblioteca Balmes, 1932, vol. I, p. 409.

35. AVV, lligall «Processos criminals 1835», diligències del governador de Vic Pere Munt, 26-VII-1835.

36. *Ibidem*.

37. AMV, carpeta «Esborrany de correspondència 1835», carta al governador civil, del 30-VII-1835; AVV, lligall «Processos criminals 1835», diligències del governador de Vic Pere Munt, 26-VII-1835.

38. AVV, lligall «Processos criminals 1835», diligències del governador de Vic Pere Munt, 27-VII-1835.

que s'havien reunit el dia anterior, amb les quals acordà augmentar la vigilància, «*á pesar de que los sentimientos de moderacion*» del veïnat eren la millor garantia que no s'alteraria l'ordre públic.³⁹ Es va posar a les cases consistorials una guàrdia de prevenció permanent de trenta urbans i es redoblà la vigilància als carrers; durant el dia, amb patrulles formades pels alcaldes de barri i veïns de confiança, i durant la nit, amb una ronda de dos regidors acompanyats per agutzils i altres empleats de la justícia.⁴⁰ Per asserenar els ànims a les comunitats religioses, es decidí fer saber als seus membres que, tot i que el veïnat estava «*en el mejor estado de pacifiguez*», les autoritats havien pres totes les mesures que tenien a l'abast per mantenir l'ordre i la seva seguretat. Amb aquesta finalitat, els regidors passarien pels convents i el governador Munt reuniria els priors per parlar-hi personalment.⁴¹

Munt s'entrevistà amb els prelats de les comunitats religioses el dia 28 i els informà que si, malgrat les garanties de seguretat donades, algun dels seus frares volia marxar de la ciutat, se li lliuraria passaport per anar on volgués.⁴²

Una part dels regulars vigatans no va fer cas del governador i abandonà els claustres clandestinament. En les diligències judicials que Munt va fer escriure per deixar constància de la seva actuació durant els dies crítics en què s'inicià la revolució d'estiu a Catalunya, se certifica que el dia 29 al matí els priors dels convents afectats li van comunicar la fugida d'un total de quaranta religiosos (setze caputxins, tres trinitaris, catorze franciscans i set mercenaris).⁴³ Tanmateix, aquesta dada no concorda amb una informació que prové d'una altra font. El guarnicioner i comerciant Miquel Ricart, en una carta adreçada al seu fill Anton, datada a Vic el 28 de juliol, diu: «*en esta [Vic] res aia de Nobadat sols abui senanportat tots los de la marse als confinat afora mols amataro*».⁴⁴ Segons això, els frares mercenaris no haurien fugit, sinó que se'ls confinà en altres poblacions.

La fugida d'un nombre tan important de frares va posar les autoritats locals en una situació políticament delicada, ja que podien ser acusades de no complir amb la seva obligació de protegir les comunitats religioses. Per això, l'Ajuntament, sota la presidència de Munt, va decidir escriure al governador civil de la província, per informar-lo de les mesures que s'havien pres fins al moment per mantenir l'ordre a la població i fer-li saber les veritables causes que havien impulsat alguns frares a marxar de la ciutat.⁴⁵ En la carta, datada el dia 30, s'assegurava que la tranquil·litat del veïnat no s'havia vist alterada «*con el menor asomo de inquietud*», però que, «*Ello no obstante y á pesar de las seguridades que tanto por parte del cuerpo municipal, como del Caballero Corregidor de esta Ciudad se habian*

39. AMV, carpeta «Esborrany de correspondència 1835», carta al governador civil, del 30-VII-1835.

40. AMV, «Acuerdos 1830 á 1837. Libro 49», acta del 27-VII-1835.

41. AVV, lligall «Processos criminals 1835», diligències del governador de Vic Pere Munt, 27-VII-1835.

42. *Ibidem*.

43. *Ibidem*.

44. Arxiu Episcopal de Vic (AEV), Fons família Ricart, lligall «Correspondencia 1835».

45. AMV, llibre «Acuerdos 1830 á 1837. Libro 49», acta del 29-VII-1835.

dado á las Comunidades Religiosas de la misma, ha observado con disgusto este Cuerpo que varios de sus individuos unos con pasaporte, y la mayor parte sin el se han ausentado de esta ciudad, siendo muy presumible que estos ultimos se hayan asociado á las gavillas rebeldes, y que para cohonestar su precipitada fuga no dejaron de pretestar inminentes peligros, poniendo en mal sentido este pacifico vecindario, y pervirtiendo la opinion de los sencillos habitantes de la montaña».⁴⁶

El governador Munt i l'Ajuntament consideraven que la fugida de religiosos no havia estat causada per cap amenaça real. Però, era certa aquesta afirmació o les autoritats locals tractaven de cobrir-se les espalles per evitar que els demanessin responsabilitats? Els testimonis de frares vigatans recollits per Barraquer i la documentació per ell consultada el porten a certificar que els convents de Vic «no sufrieron acre persecucion».⁴⁷ Només el corista del convent dels caputxins Fidel de Mieras contà a Barraquer que «*El miercoles despues del incendio de Barcelona [29 de juliol] hubo una pequeña algarada en Vic en contra de los conventos y del Obispo*».⁴⁸ El mateix Barraquer manifesta que mai ningú li parlà d'aquest aldarull i que no creu que s'hagués produït realment. De fet, resulta poc creïble un avalot contra el bisbe, quan ja feia prop d'un mes que era mort. El canonge Lluçia Casadevall, un personatge gens sospitós de voler amagar la realitat dels fets, confirma l'opinió de Barraquer. Casadevall va escriure una carta, datada el 30 de juliol, on parlava de la situació política vigatana al també canonge de la Catedral de Vic Valentí Torres Amat, que era a Madrid. Aquest darrer, en la carta de resposta, manifestava al seu corresponçal: «*me alegro de su salud, y de que esa pacífica ciudad [Vic] se mantenga tranquila, y de la esperanza qe. no se turbará el orden ni llegaran aqui los emisarios de la revolucion y de la impiedad, por la prudencia y sensatez de las Autoridades, y piedad de sus vecinos*».⁴⁹ La carta certifica que fins al moment s'havia mantingut l'ordre a Vic i que els eclesiàstics, en general, confiaven en les autoritats locals i en el veïnat de la ciutat.

Un altre religiós, el corista Jeroni Morgades, franciscà del Remei, confirmà també aquesta confiança a Barraquer: «*En Vich, donde yo estaba, habia de Gobernador Munt, el cual custodiaba á los frailes muy bien, de modo que no salimos hasta que vino la orden o decreto de hacerlo*».⁵⁰ Amb aquestes paraules Morgades donava a entendre que els frares se sentien segurs als convents i que l'exclaustració no havia estat voluntària, sinó per ordre de l'autoritat; tanmateix, aquest mateix religiós es contradiu quan en un manuscrit seu, inèdit, escriu: «*a los últimos de julio dejé el convento con otros muchos jóvenes religiosos de Vich, para salvar la vida y empuñar un fusil en defensa de Dios, la patria y el rey legí-*

46. AMV, carpeta «Esborrany de correspondència 1835», carta del 30-VII-1835.

47. BARRAQUER, Cayetano. *Op. cit.*, vol. III, p. 480.

48. BARRAQUER, Cayetano. *Op. cit.*, vol. IV, p. 224.

49. ACV, calaix 57/12, lligall «Cartes varies 1826-1850», carta de Valentí Torres Amat a Lluçia Casadevall, datada el 8-VIII-1835.

50. BARRAQUER, Cayetano. *Op. cit.*, vol. III, p. 521.

timo Carlos V de Borbón».⁵¹ Segons això, molts religiosos no se sentien tan segurs i abandonaren els claustres per unir-se a les forces carlines. Probablement, en la decisió dels frares de deixar els cenobis hi va pesar més el pànic provocat per les notícies que arribaven d'assalts, saqueigs i incendis de convents en diferents punts del Principat i l'afany de participar en la lluita per frenar la revolució, que l'amenaça immediata d'un atac a Vic, que podia ser utilitzada com a excusa per justificar la fugida, com sembla indicar-ho el fet que marxessin els religiosos més joves. En el cas concret dels franciscans del Remei hi ha constància que almenys tres dels religiosos d'aquest convent participaren en la lluita: fra Francesc Vilanova, fra Jaume Ros i l'esmentat Jeroni Morgades. Els dos primers van formar part de la partida del capitost anomenat Coresto i van ser capturats per les tropes de la reina, el 5 de novembre de 1836, al mas del Coll, del terme de Susqueda;⁵² el darrer, serví un any a les files carlines com a sergent segon de la Companyia Sagrada, formada quasi tota per frares, i després emigrà a Torí, on vestí de nou els hàbits religiosos.⁵³

De tota manera, cal remarcar que, si bé el dia 29 no hi va haver cap avalot a la ciutat, resulta cert que al vespre va córrer l'alarma en els convents de monges. A les nou de la nit Munt va tenir notícia que les religioses del convent de Santa Clara estaven molt alarmades i amb la porta oberta, a punt de sortir, ja que algú els havia dit que s'escapessin, perquè una colla dels revolucionaris de Barcelona acabava d'arribar a la ciutat i ja havia calat foc al convent de les carmelites calçades o de les Davallades. La mateixa notícia de la presència d'incendiàries de Barcelona s'havia fet arribar a aquest darrer convent, amb l'afegit que s'estava saquejant la casa de la congregació de l'oratori de Sant Felip Neri. Davant la falsedat d'aquestes notícies, Munt va enviar persones de confiança als convents per tranquil·litzar les monges. L'endemà, per conducte reservat, el governador de la ciutat va saber que el responsable de l'alarma de la nit anterior havia estat el sagristà de l'església i convent de Santa Clara, que havia fugit seguidament.⁵⁴

És possible que fos aquest el petit aldarull a què feia referència fra Fidel de Mieras. Segons el testimoni d'aquest religiós, l'incident determinà la fugida dels frares coristes que quedaven al convent de caputxins (uns divuit), ja que després d'haver-se produït, «*el Lector, Padre Salvador de Hostalrich, que procuraba contener la dispersion de los frailes, nos dijo á los coristas que no podia disimularnos por más tiempo el mal estado de las cosas, y así que ¿qué pensábamos hacer y á donde ir? [...] Así al dia siguiente jueves, á las cinco de la tarde, fingiendo que salíamos á paseo dejamos la ciudad, y dando vueltas de un lado á*

51. ANGUERA, Pere. *Déu, Rei i Fam. El primer carlisme a Catalunya*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995, p. 264.

52. AMV, llibre «Ordenes y Cartas á la Ciudad. 1837. 82», carta del Consell de Guerra Ordinari de la Província, del 5-VII-1837.

53. ANGUERA, Pere. *Déu, Rei i Fam...*, p. 264.

54. AVV, lligall «Processos criminals 1835», diligències del governador de Vic Pere Munt, 29-VII-1835 i 30-VII-1835.

El brigadier Pere Munt i Vilaró, governador militar i polític de Vic.

otro nos largamos».⁵⁵ De fet, l'exclaustració d'aquesta comunitat i de les altres de la ciutat de les quals havia marxat sense passaport més d'una sisena part dels frares era inevitable, perquè, en aplicació de la llei, havien de ser dissoltes. Segurament va ser l'ordre de supressió del convent la que determinà la fugida dels coristes caputxins.

El mateix dia 30 Munt havia disposat l'aplicació del decret de 26 de març de 1834 a les comunitats de trinitaris, mercenaris, caputxins i franciscans, ordenant que s'inventariessin els seus béns, per tallar «*la continua y escandalosa extraccion de efectos de los dhos [dichos] Conventos por parte de los Religiosos de los mismos trasladandolos á una y otra parte*».⁵⁶ Com que el governador i les altres autoritats locals estaven molt ocupades, la realització dels inventaris havia estat encomanada a quatre comissions, una per convent, integrades per una persona de «*concepto y arraygo*» i un escrivà.⁵⁷ Els béns inventariats havien de ser posats sota la custòdia de l'administrador de rendes de la ciutat.

Segons el testimoni de l'esmentat fra Fidel de Mieras, abans de l'exclaustració un delegat de l'autoritat, no sabia si de la policia o del municipi, va anar al convent i va examinar les cel·les dels religiosos i aquest fet va disgustar alguns dels frares.⁵⁸ Aquest comentari sembla indicar que els inventaris es van fer abans que es donés l'ordre de sortir dels cenobis als religiosos que encara no havien marxat.

L'exclaustració fins aquest moment s'havia fet pacíficament i els religiosos van procurar treure dels convents tot el que van poder. Els frares van comptar amb l'ajut de veïns que els oferiren les seves cases per facilitar-los la fugida i guardar les seves coses, com ho demostren alguns dels testimonis recollits per Barraquer. El prevere Josep Sala, que era estudiant seglar del convent dels caputxins l'any 1835, va explicar: «*A mi me mandaron llevar á una [casa] unos fardos de tela de la que se hacían los hábitos*.» I el també prevere Jacint Comella afirmà que en el seu domicili familiar «*depositaron no pocos objetos, tales como libros, calzoncillos, etc.*», i que el dia de la fugida els frares van anar a disfressar-s'hi.⁵⁹

En relació als béns dels convents suprimits, Barraquer considera: «*Perderian los frailes sus provisiones de boca, las que, como ellos creían que dentro poco*

55. BARRAQUER, Cayetano. *Op. cit.*, vol. IV, p. 224.

56. L'acord de l'Ajuntament del 7-VIII-1835 ho deixa clar: «*En atencion de hallarse suprimidos segun lo dispuesto por Rl. Orden de veinte y seis de marzo los conventos de la Merced, Remedio, Capuchinos y Trinitarios, por haberse marchado gran numero de Religiosos sin el correspondiente pasaporte*», se suprimeix la concessió d'aigua d'aquestes cases de regulars (AMV, «Acuerdos de 1830 á 1837. Libro 49»; AVV, lligall «Processos criminals 1835», diligències del governador de Vic Pere Munt, 30-VII-1835).

57. Els designats per inventariar els béns dels convents van ser: pel convent de la Mercè, Esteve Gibert i l'escrivà Ramon Clarà; pel dels caputxins, Ramon Coll i Pradell i l'escrivà Josep Vilabella; pel dels trinitaris, Josep Calderó i l'escrivà Josep Miquel Portell, i pel dels franciscans o del Remei, Joan Vilabella i l'escrivà Miquel de Febrer (AVV, lligall «Processos criminals 1835», diligències del governador de Vic Pere Munt, 30-VII-1835).

58. BARRAQUER, Cayetano. *Op. cit.*, vol. IV, p. 223.

59. BARRAQUER, Cayetano. *Op. cit.*, vol. IV, p. 224.

podrían recuperar su claustro y vida no las sacarían del convento».⁶⁰ Aquest autor posa com a exemple vint-i-tres càrregues de vi procedents del convent dels caputxins que van ser venudes en pública subhasta per l'Amortització. En realitat aquest gènere va restar al convent, més que per l'esperança dels frares de tornar-hi aviat, per la diligència dels arrendataris de drets municipals, els quals van adreçar un memorial a l'Ajuntament on manifestaven que «*teniendo presentido de que se van á cerrar algunos conventos de la Ciudad y que en ellos ecsisten varios articulos de consumo como son vino, aceyte y pesca salada y que por razon de inmunidad eclesiastica no habian pagado derechos de Puertas, y que ahora van á pasar dichos articulos á otras manos, como así se practicó en un pellejo de vino que sacaron los mozos de las Escuadras del Convento del Remedio*», demanaven que no es permetés l'extracció de cap d'aquests articles sense pagar abans els drets municipals corresponents.⁶¹ D'altra banda, l'Ajuntament va acordar que les relíquies de sant Miquel dels Sants, que es trobaven al convent dels Trinitaris i que eren pròpies de la ciutat, es traguessin de l'edifici i es dipositesin provisionalment a casa del regidor degà Marià d'Oriola, que tenia capella pròpia.⁶²

El 31 de juliol el governador civil de Barcelona notificà al ministre de la Governació que ja s'havien evacuat els quatre convents vigatans.⁶³ El mateix dia, aquesta autoritat provincial també va oficiar l'Ajuntament de Vic per comunicar-li la seva aprovació de les mesures adoptades per evitar desordres a la ciutat i donar-li algunes instruccions relatives als regulars, per tal de mantenir la tranquil·litat pública i impedir l'espoliació dels béns dels convents suprimits. El governador manava que es prenguessin les providències més enèrgiques per conservar les existències dels convents, posant guàrdia a cada un d'ells fins que fossin inventariades; que s'impedís que cap regular es presentés amb hàbit en públic; que s'avisés del nombre de religiosos que tenia cada cenobi abans de l'exclaustració i de quins frares s'havien quedat a la ciutat i quins havien marxat amb passaport o sense, i que els governadors de la mitra es fessin càrrec dels vasos i ornaments sagrats dels convents i cooperessin, d'acord amb l'Ajuntament, al manteniment de la pau i l'ordre.⁶⁴

L'Ajuntament de Vic va rebre la carta el 3 d'agost i el mateix dia convocà els governadors de la diòcesi, amb els quals acordà: primer, no posar cap guàrdia als convents, perquè per disposició de Pere Munt ja s'havien inventariat les seves existències, que havien estat posades a disposició de l'administrador de rendes del partit, tal com disposava el decret de 26 de març de 1834; segon, passar oficis als priors dels cenobis que encara estaven oberts perquè ordenessin als seus religiosos que no es presentessin en públic amb els seus hàbits, i, tercer, que els governadors de la mitra comunicarien aquesta mateixa disposició

60. *Ibidem*.

61. AMV, «Acuerdos de 1830 á 1837. Libro 49», acta del 31-VII-1835.

62. *Ibidem*.

63. REVUELTA, Manuel. *Op. cit.*, p. 295.

64. AMV, «Acuerdos de 1830 á 1837. Libro 49», acta del 3-VIII-1835.

als altres religiosos que es trobaven dispersos per la ciutat i es farien càrrec dels objectes sagrats que contenien els convents. Aquests acords van ser comunicats al governador civil en un ofici datat el 5 d'agost, al qual s'adjuntà un estat dels frares que eren a la ciutat i dels que havien marxat.⁶⁵

Mentrestant, la seguretat dels religiosos es va veure reforçada durant uns dies per la presència a la ciutat del capità general que, fugint de Barcelona, havia arribat a Vic el primer dia del mes, acompanyat de les tropes que formaven la seva escorta. Els tres convents no suprimits continuaren oberts a l'empara de les autoritats i Munt va autoritzar, a petició d'alguns veïns influents, que el diumenge, 2 d'agost, també s'obrissin les esglésies de les comunitats suprimides per dir-hi missa, matí i tarda, «*á fin de que no causase tanta sensacion al Pueblo el haberse cerrado los Conventos é Igtas*».⁶⁶ Tanmateix, quinze dies després es produí l'exclaustració definitiva de tots els religiosos de la ciutat. Segons el testimoni d'un frare carmelita del convent de Sant Josep, «*un dia ya de agosto, la autoridad nos notició que subían las compañías de la blusa, y así entregamos las llaves*».⁶⁷

Van ser realment els milicians de la brusa els causants de l'exclaustració final dels religiosos vigatans? Aquesta qüestió la respon el mateix Barraquer a l'apèndix de la seva obra:

«Quien haya tenido la paciencia para leer estos mis pobres libros, habrá notado que al transcribir relaciones de testigos de los hechos, en las que se dice que los que ejecutaron tales o cuales tropelías contra los conventos habitados aún por los frailes, fueron los migueletes de la blusa, habrá notado, repito, que al lado de este dicho pongo una duda respecto de si fueron o no los de la blusa.

*Y esta duda con los datos posteriores, o con los anteriores olvidados, adquiera la certeza de que no fueron en julio de 1835 ellos los malhechores, porque consta que el batallon de la blusa se organizó y creó en agosto de 1835.»*⁶⁸

Efectivament, ni el juliol ni tampoc l'agost els milicians de Barcelona del 12è batalló lleuger, conegut com el *de la brusa*, podien atacar cap convent de Vic perquè no havien sortit de campanya. A mitjan setembre aquest batalló encara no disposava de vestuari i el seu comandant demanà a la Junta Governativa que aprovés un model d'uniforme per als homes que tenia a les seves ordres.⁶⁹ El bata-

65. AMV, «Acuerdos de 1830 á 1837. Libro 49», acta del 3-VIII-1835; carpeta «Esborrany de correspondència 1835», cartes del 3-VIII-1835 i del 5-VIII-1835. Malauradament, amb l'esborrany de la carta enviada al governador civil no es conserva la còpia de la llista de religiosos.

66. AVV, lligall «Processos criminals 1835», diligències del governador de Vic Pere Munt, 1-VIII-1835.

67. BARRAQUER, Cayetano. *Op. cit.*, vol. IV, p. 293.

68. BARRAQUER, Cayetano. *Op. cit.*, vol. IV, p. 751-752.

69. Arxiu de la Diputació Provincial de Barcelona (ADPB), lligall 665, expedient 3, plec «Dibuix il·lustratiu del vestit que proposa el comandant del 12è batalló lleuger de voluntaris urbans com uniforme pels milicians. 14 de setembre de 1835».

lló de la brusa i el número 2 de línia de la Milícia Urbana de Barcelona van formar part de la columna que la Junta Superior Governativa va enviar a Girona per sotmetre les autoritats d'aquella ciutat a la seva obediència. La columna arribà a la capital de l'Onyar el dia 17 de setembre.⁷⁰

L'anomenada que aconseguí aquest batalló pel seu radicalisme el convertí en l'arquetipus de la milícia revolucionària, de tal manera que se li atribuïren en molts casos actes que realitzaren altres cossos armats. En el cas de Vic, malgrat l'aclariment de Barraquer, algunes línies redactades per Ignasi Casanovas en la seva biografia sobre Balmes poden crear confusió. Aquest autor va escriure que, segons contava el diari de Ramon Valls, coetani dels fets i un dels liberals més destacats de la ciutat, «l'any 1835 va pujar a Vich una companyia del batalló de nacionals de Barcelona, que en deien de la brusa, manada per en Francesc Maimó, i que feien les grans proeses d'aterrar les creus i altres imatges religioses».⁷¹ Aquest testimoni conté un error i, a més a més, en no precisar el mes de l'any en què es van produir aquests incidents, pot induir a relacionar-los amb els fets revolucionaris de l'estiu i l'exclaustració de religiosos. La presència del batalló de la brusa a Vic consta documentalment, però el comandant d'aquest cos no era en Francesc Maimó, sinó en Fèlix Ribas. Maimó (o Maymó) era el comandant accidental del 2n batalló de línia de la Guàrdia Nacional de Barcelona.⁷² Tots dos batallons van coincidir a Vic durant alguns dies, però no del mes d'agost de 1835, sinó del d'octubre del mateix any, en el transcurs dels quals es van produir els fets de què parla Ramon Valls.⁷³ Queda clar, doncs, que no van ser els milicians de la brusa els responsables del tancament dels darrers convents vigatans. Aleshores, cal preguntar-se quina va ser la causa que el provocà.

És possible que hi hagués un desallotjament temporal arran de la sortida de Llauder de la ciutat, però els convents no es van tancar definitivament fins més tard. Llauder va rebre a Vic, el dia 6 d'agost, la notícia de la mort del general Bassa a mans dels revolucionaris barcelonins. Sabedor de l'estat d'indisciplina en què es trobaven els tiradors d'Isabel II que operaven per Ripoll, la Vall de Ribes i el districte de Berga, va emprendre la marxa cap a França i facilità la fugida a Pere Munt, concedint-li permís per anar a prendre les aigües.⁷⁴ Quedava el tinent coronel Joaquim Manresa, cap de la companyia de carrabiners del batalló de tiradors d'Isabel II, encarregat interinament del govern militar i polític del corregiment. Els tiradors s'havien distingit pels actes de violència realitzats contra els frares en diferents poblacions de Catalunya i eren coneguts amb el malnom de *cagadéus*. Tot i que partides més o menys nombroses de miquelets havien estat

70. OLLÉ ROMEU, Josep M. *Op. cit.*, vol. I, p. 237.

71. CASANOVAS, Ignasi. *Op. cit.*, vol. I, p. 408.

72. ADPB, lligall 665, expedient 4, plec «Cossos de la Milícia i de l'exèrcit que operen en el Principat en la Guerra Carlina 1835».

73. PORTET I PUJOL, Joan. *La Milícia Nacional de Vic...*, p. 140-143.

74. LLAUDER, Manuel. *Memorias documentadas del Teniente General Don Manuel Llauder, Marqués del Valle de Rivas, en las que se aclaran sucesos importantes de la historia contemporánea en que ha tenido parte el autor*. Madrid, 1844, p. 108.

acantonades a Vic des de principis de 1834, la seva presència a la ciutat en aquests moments podia desestabilitzar la situació política tan bon punt sortís Llauder amb les tropes que l'acompanyaven. I així va ser. El dia 8 Vic va viure una jornada d'agitació revolucionària promoguda per una colla de tiradors insubordinats que provocà la fugida precipitada de la ciutat de Pere Munt. Crida l'atenció que en les disposicions preses per les autoritats per tal de mantenir l'ordre no n'hi ha cap que faci referència als convents dels ordes no suprimits, sobretot si tenim en compte que el moviment va començar amb la difusió de la notícia de la degolla dels defensors del destacament d'Alpens a mans dels carlins i que els tiradors del batalló d'Isabel II, units amb alguns veïns, van ser responsables, un dia després de la sortida de Vic dels revoltats, de l'incendi i el saqueig del monestir de Ripoll, l'atac del qual estava directament relacionat amb el desig de venjança provocat pels fets d'Alpens.⁷⁵ Això ens porta a considerar si els convents vigatans havien estat desallotjats preventivament per ordre de Munt abans de l'arribada del governador interí i els seus homes o si les autoritats van pensar que no estaven amenaçats pel caràcter que tenia el moviment i els mitjans de què disposaven per controlar-lo. De tota manera, tant si hi va haver un desallotjament temporal com si no, els convents de les comunitats no dissoltes van continuar ocupats pels religiosos després de l'agitació revolucionària. L'ordre de tancament dels convents no va ser donada fins al dia 17. En aquesta data, l'Ajuntament manifestava la seva satisfacció perquè fins al moment s'havia mantingut l'ordre i la tranquil·litat a la ciutat, però *«pudiendo tal vez dar margen a algun acontecimiento fatal, la Reunion de Regulares que ecsiste todavia en algunos conventos, comprendiendo la casa Oratorio de S. Felipe Neri»*, va acordar que una comissió integrada pels regidors Ramon Bach i Francesc Domingo i pel síndic Lluçia Subias anés a trobar els governadors de la mitra per tractar i convenir *«lo que les parezca mas conforme, y con aquellas medidas mas suaves á fin de que se desocupen dichas casas, por la influencia que podrian tener semejantes reuniones, en las actuales circunstancias, evitando de este modo todo comprometimiento en el Cuerpo Municipal»*.⁷⁶ De fet, l'Ajuntament tenia motius per sentir-se satisfet, ja que fins al moment s'havia evitat l'atac dels convents i les comunitats vigatanes que no havien estat dissoltes eren de les últimes de Catalunya que continuaven en els seus cenobis.

En la decisió de tancar els convents hi devien pesar diferents factors. A mitjan agost la major part dels religiosos catalans ja havien estat exclaustrats, però encara continuaven produint-se incidents. El dia 14, per exemple, havia estat saquejat i incendiat el monestir de Santa Maria de Poblet, tot i que els monjos l'havien abandonat el 24 de juliol.⁷⁷ Les diferents tropes que passaven per Vic o hi

75. És molt probable que els miquelets que van promoure l'agitació a Vic també participessin en la crema del monestir de Ripoll, ja que Barraquer considera que, quan va arribar a aquesta població el dia 9, el batalló de tiradors d'Isabel II havia recollit tots els destacaments que tenia escampats pel districte (BARRAQUER, Cayetano. *Op. cit.*, vol. III, p. 191).

76. AMV, «Acuerdos de 1830 á 1837. Libro 49», acta del 17-VIII-1835.

77. BARRAQUER, Cayetano. *Op. cit.*, vol. II, p. 307-313.

sojornaven podien considerar els convents oberts com una provocació o una oportunitat per dedicar-se al saqueig. D'altra banda, els tiradors d'Isabel II que no havien marxat cap a Barcelona amb la resta del seu batalló i romanien a la comarca eren potencialment un factor desestabilitzador que no podia menystenir-se. El capità de la 4a companyia dels urbans de Vic, Anton Ricart, s'havia trobat amb els milicians d'aquest cos a Tona, el dia 14, i en una carta enviada al seu pare diu textualment que «*senblaban dimonis*». ⁷⁸ De fet, fins al 21 d'agost el comandant general Pastors no va ordenar al governador militar de Vic que, tal com s'havia fet a la capital, es depuressin les forces d'aquest batalló sota les seves ordres. ⁷⁹ A més a més, a nivell estrictament local, el mateix Pastors acabava de nomenar primer comandant de la Milícia Urbana Joan de Mata Lluch, el cèlebre *Mata del Tint*, liberal exaltat de l'època del Trienni, durant la qual havia protagonitzat alguna actuació anticlerical que havia tingut molt ressò a la comarca. ⁸⁰ Joaquim de Codina i l'oficialitat de la Milícia vigatana havien contribuït fins al moment a conservar l'ordre a la ciutat, però el nou comandant podia radicalitzar l'actuació d'una part del batalló, que ja havia mostrat el seu descontentament durant els fets del dia 8, i els convents oberts podien servir d'excusa per promoure una bullanga. ⁸¹

A tot això cal afegir-hi que la situació general dels país no era gens tranquil·litzadora: el dia 15 s'havia descobert a Barcelona un complot que va ser presentat per Pastors com una conspiració promoguda per agents carlins, tot i que era obra dels radicals; les ciutats que s'havien alçat durant la primera quinzena d'agost mantenien la seva pugna amb el Govern, i començaven a circular rumors sobre la propera arribada a Catalunya de l'expedició navarresa del brigadier carlí Guergué. El tancament dels convents contribuïa a assegurar el manteniment de l'ordre a la ciutat, evitava que els frares poguessin ser atacats i permetia salvar els edificis, ja que, després de ser abandonats, podien tenir utilitat pública.

Un cop els va ser comunicada l'ordre de desallotjament, els religiosos van procurar treure dels cenobis tot el que van poder. Un frare del convent de Sant Josep va explicar a Barraquer: «*Las autoridades en 1835 nos dieron todo el*

78. AEV, Fons família Ricart, lligall «Correspondencia 1835», carta del 16-VIII-1835.

79. AMV, llibre «Ordenes y Cartas á la Ciudad. 1835. 80», carta del 21-VIII-1835.

80. Barraquer explica que *Mata del Tint* havia trobat un frare franciscà del Remei en una casa de Torelló on s'havia refugiat el guerriller reialista *Misses*. El portà a Vic, el lligà al cavall i li va fer donar voltes, tot arrossegant-lo, al monument a la Constitució que hi havia a la Plaça, conegut amb el nom de *la Niña*. Aquest fet va donar lloc a que correguessin per la comarca uns versos que deien:

«Fra Pere del Remy
N'ha passat un gran trevall:
lo prengueren y lligaren
A la cua d'un cavall».

(BARRAQUER, Cayetano. *Op. cit.*, vol. I, p. 901-903).

81. El dia 17 va renunciar a la comandància Joaquim de Codina i l'endemà mateix el consistori vigatà va enviar un ofici a Pastors demanant que no es rellevés el cap de la Milícia local i es destinés Mata a la companyia de guies o a un dels cossos francs (PORTET I PUJOL, Joan. *La Milícia Nacional de Vic...*, p. 129-130).

*tiempo que deseamos para sacar de los conventos cuanto quisiéramos; de tal modo que yo hice sacar del nuestro todos, todos los objetos hasta las cerrajas de las puertas».*⁸² Així, doncs, els religiosos s'afanyaren a salvar les seves propietats i actuaren sense contemplacions, a la vista de tothom, de tal manera que només dos dies després de l'ordre de desallotjament les autoritats van haver d'intervenir per temor que els fossin demanades responsabilitats ja que, l'11 d'agost, la Junta Auxiliar Consultiva havia disposat l'ocupació dels béns i rendes dels convents suprimits de fet, per tal d'acabar amb les dilapidacions clandestines.⁸³ En sessió de l'Ajuntament es posà de manifest que era «*un gran escandalo el modo con que se estraen los muebles, y efectos de la casa del Oratorio de Sn. Felipe Neri, de esta Ciudad, llebandose hasta cuadros los mas estropeados, y llenos de agujeros, cruces, y otras cosas de muy poca utilidad, y que por ningun estilo debian estraerse, por ser propias de la casa, provocando de este modo al publico, y al Ayuntamiento*»; per això, «*con el fin de evitar semejantes abusos, y no obstante que ya casi nada debe ecistir*», s'acordà nomenar una comissió perquè, en unió dels priors, fes inventari dels béns i efectes de les cases de religiosos obertes, els quals quedarien sota la custòdia de l'administrador de rendes de la ciutat, a qui s'oficiaria perquè intervingués en l'operació.⁸⁴

Pocs dies després els cenobis quedaren tancats, fins i tot l'oratori de Sant Felip Neri, els sacerdots del qual es van resistir a deixar la seva casa perquè pertanyien al clergat secular i no es consideraven inclosos en les disposicions sobre l'exclaustració de regulars.⁸⁵

En els següents anys de guerra els edificis conventuals es van destinar a finalitats públiques, especialment a l'allotjament de tropes i expatriats, i només les esglésies del Carme i de Sant Domènec continuaren obertes al culte.⁸⁶ Les comunitats de monges no van ser suprimides i els seus convents sempre restaren oberts.

A Vic, durant els mesos de juliol i agost de 1835, no es van produir incidents greus ni atacs contra els convents. Les autoritats van saber mantenir l'ordre i l'estament eclesiàstic, en general, en quedà agraït. El canonge Llucià Casadevall, secretari del Capítol de la Catedral, en un ofici adreçat a l'Ajuntament, el 4 de setembre de 1835, relatiu a la imposició d'un préstec forçós reintegrable de 500 duros per pagar els diferents cossos armats que operaven pel territori i la Milícia mobilitzada, manifestà al consistori el seu reconeixement per la conservació de la

82. BARRAQUER, Cayetano. *Op. cit.*, vol. IV, p. 293.

83. ADPB, «Actas de la Junta Auxiliar consultiva y luego Supor. gubernativa de Cataluña en 1835», acta núm. 3, 11-VIII-1835.

84. AMV, «Acuerdos de 1830 á 1837. Libro 49», acta del 19-VIII-1835.

85. En un ofici de l'administrador de rendes de Vic a la Junta de Delegació d'Intendència del Partit es diu que des del 23 d'agost hi ha una persona encarregada d'obrir per al culte, matí i tarda, l'església de Sant Domènec; això vol dir que en aquesta data els religiosos ja havien deixat el convent (AMV, lligall «Defensa del Partit de Vic 1835-1837. Correspondència», plec «Oficios. Del Administrador de Rentas de Vich», carta del 5-X-1835). En relació a la resistència dels membres de la congregació de Sant Felip Neri, vegeu BARRAQUER, Cayetano. *Op. cit.*, vol. IV, p. 331.

86. BARRAQUER, Cayetano. *Op. cit.*, vol. III, p. 597.

tranquil·litat pública, «*que con eterna gratitud de esta Corporacion y de todo su honrado vecindario ha sabido mantener en esta Ciudad confiada a su paternal cuidado*». ⁸⁷ Emperò, la revolució política encara no s'havia consumat i en els mesos següents Vic viuria moments d'agitació anticlerical lligats al malestar provocat per la puixança carlina i l'estada a la població dels milicians barcelonins més radicalitzats.

La majoria de frares van marxar, però alguns religiosos es van quedar a la ciutat i continuaren fent activitats comunitàries. El març de 1836 el governador de Vic va queixar-se a l'Ajuntament del «*abuso que se nota en las Iglesias que quedaron abiertas pertenecientes a los regulares de que se reunen estos en las mismas egerciendo actos de comunidad en la celebracion de oficios y funciones religiosas contra la esplicita voluntad del Gobierno*». ⁸⁸ Tot i les penúries econòmiques i les prohibicions, l'any 1837 encara romanien a la ciutat dinou exclaustrats. ⁸⁹ En el mes d'octubre d'aquest any, l'Ajuntament va acordar passar un ofici al governador de la mitra, càrrec que ocupava des de feia pocs mesos el canonge Casadevall, «*paraqe. á virtud de las quejas qe. han producido á este Cuerpo personas sensatas y de buenos sentimientos evite los abusos qe. cometen muchos Eclesiasticos esclaustrados presentandose al Publico vestidos de Paisanos, sin alza cuello, ni distintivo alguno qe. los diferencie de la classe á qe. pertenecen*». ⁹⁰ Casadevall va demanar als regulars que vestissin els hàbits talars, tal com desitjava el consistori municipal, i els religiosos respongueren al seu requeriment dient «*qe. si no los usaban fue porque. las circunstancias de los tiempos en qe. lo habian adoptado lo hicieron casi indispensable para librarse de un insulto de muerte*», i que es comprometien a presentar-se en públic «*con alza cuello quitandose el gorro en las Iglesias*» i a vestir els hàbits que els eren propis tan aviat com tinguessin recursos per poder fer-ho. ⁹¹ Tanmateix, malgrat aquesta permanència de frares a la ciutat, l'execució del decret de desamortització de Mendizábal, que posava a la venda els edificis conventuals i les finques dels ordes religiosos, va impedir que cap de les comunitats de regulars vigatanes es reconstituís un cop acabada la guerra. Només els pares felipons, que després de l'exclaustació havien traslladat el seu oratori a una casa propera a l'església de Sant Felip, van poder reprendre la vida comunitària. ⁹²

87. ACV, calaix 57/54 Secretaria, «Libri Epistolarum», vol. X, anys 1829-1868, carta del 4-IX-1835.

88. AMV, «Acuerdos de 1830 á 1837. Libro 49», acta del 28-III-1836.

89. PORTEI I PUJOL, Joan. *La Milícia Nacional de Vic...*, p. 224.

90. AMV, «Acuerdos de 1830 á 1837. Libro 49», acta del 23-X-1837.

91. AMV, «Acuerdos de 1830 á 1837. Libro 49», acta del 10-XI-1837.

92. BARRAQUER, Cayetano. *Op. cit.*, vol. IV, p. 332.